

TYÖNEUVOSTO
Mikonkatu 4, PL 34
00023 Valtioneuvosto
puh. 09-645 593

LAUSUNTO

13.9.2007

Nro 1425-07
Ään. 6-3

10/2007

Lausunnonpyytäjä: Turun ja Porin työsuojelupiirin työsuojelutoimisto
Asia: Luontoisetujen huomioonottaminen laskettaessa lomakorvausta työsuhteen päättyessä
Vireille: 23.5.2007

Lausuntopyyntö

Turun ja Porin työsuojelupiirin työsuojelutoimisto on pyytänyt työneuvostolta lausuntoa luontoisetujen huomioonottamisesta laskettaessa lomakorvausta työsuhteen päättyessä. Työsuojelutoimisto on neuvontatyössään ohjannut asiakkaitaan ottamaan luontoisedut huomioon lomakorvausta laskettaessa työsuhteen päättyessä. Työsuojelutoimiston tietoon on kuitenkin tullut, että kysymystä tulkittaisiin myös toisin.

Työsuojelutoimisto on selostanut lausuntopyyntössään työministeriön vastauksessa kansalaiskirjeeseen esittämiä seikkoja ja oikeuskirjallisuudessa esitettyjä näkemyksiä.

Työsuojelutoimiston käsityksen mukaan luontoisedut tulee ottaa huomioon lomakorvausta laskettaessa. Luontoisedut ovat osa palkkaa ja ne huomioidaan myös vuosilomapalkkaa laskettaessa. Yhdenvertaisuuden vuoksi luontoisedut on otettava huomioon myös lomakorvausta laskettaessa, sillä muutoin lomakorvauksen saava työntekijä joutuu eri asemaan kuin vuosiloman lomana pitävä työntekijä. Vuosilomalaista tai sen perusteluista ei ole saatavissa suoraan vastausta asiaan.

Kuuleminen

Työneuvosto on asian selvittämiseksi varannut Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry:lle ja Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry:lle tilaisuuden tulla kuulluksi asiassa.

EK toteaa, että vuosilomalaissa ei ole nimenomaista säännöstä siitä, kuinka luontoisetuihin tulisi suhtautua laskettaessa lomakorvausta työsuhteen päättyessä. Tällaista säännöstä ei ollut myöskään vuoden 1973 vuosilomalaissa. Vuoden 1973 vuosilomalain 10 §:n 2 momentin mukaan lomakorvaus laskettiin noudattaen soveltuvien osin, mitä lomapalkasta oli säädetty. Voimassa olevan lain 17 §:n 3 momentin mukaan lomakorvaus lasketaan noudattaen soveltuvien osin mitä 9-12 §:ssä säädetään vuosilomapalkasta. Sanamuodoiltaan mainitut säännökset ovat keskeisiltä osiltaan yhtenevät. Lomakorvaus lasketaan soveltuvien osin kuten lomapalkka. Molemmissa laeissa on lomapalkkaan laskettavien luontoisetujen osalta edellytetty sitä, että ne eivät ole työntekijän käytettävissä hänen vuosilomansa aikana. Pelkästään lain sanamuodon mukaan ei voi päätellä, että käytäntö luontoisetujen korvaamisen suhteen olisi tarkoitettu muutettavaksi. Sellainen tulkinta, että voimassaolevaa lakia tulkittaisiin siten, että ateriaedun lisäksi myös muut luontoisedut tulisi korvata rahana työ-

suhteen päättyessä, on vakiintuneen käytännön vastainen eikä siihen löydy perusteluja voimassa olevasta vuosilomalain tai sen esitöistä.

EK katsoo, että työneuvoston lausunnot TN 550-59 ja TN 1663-64 ovat luoneet vakiintuneen käytännön luontoisetujen palkkahallinnolliselle käsittelylle työsuhteen päättyessä. Lomakorvaus maksetaan pitämättömiltä lomapäiviltä, ja lomakorvauksen määrä lasketaan kuten vuosilomapalkka. Ateriat otetaan huomioon lomakorvausta laskettaessa, jos se on korvattu rahalla vuosilomapalkassa. Jos luontoisetuja ei korvata lomakorvauksen yhteydessä, työntekijä on samassa asemassa riippumatta siitä, pitääkö lomapäivät lomana työsuhteen aikana vai saako hän lomakorvauksen. Työsuhde päättyy määrättyinä päivinä ja lomakorvaus lasketaan samalla tavalla kuin, jos lomapäivät olisi pidetty työsuhteen aikana. Luontoisedut ovat käytössä työsuhteen päättymiseen asti eikä niitä pidä korvata. Jos luontoisedut korvattaisiin rahana, lomapäivät ikään kuin jatkaisivat työsuhdetta. Työnantaja järjestää luontoisedut yleensä tekemällä edun toimittamisesta sopimuksen kolmannen osapuolen kanssa. Työntekijää verotetaan edulle määrätystä käyttöarvosta. Tulkinta, jonka mukaan luontoisetu, jota ei ole enää olemassakaan, tuli pääomittavaksi ja työntekijää verotettaisiin siltä osin työsuhteen päättymisen jälkeen, olisi epä johdonmukainen. Tulkinnan muuttaminen tältä osin aiheuttaisi myös merkittäviä muutoksia työttömyysturvan jaksotuskysymyksiin, mitä ei ole voimassa olevan vuosilomalain säätämisen yhteydessä tarkoitettu. Jos vuoden 1973 lain aikana vakiintunutta, oikeuskirjallisuudessa ja työneuvoston lausuntokäytännössä vahvistettua tulkintaa olisi haluttu muuttaa olisi tästä tullut ottaa lakiin selvä säännös, jonka mukaan lomakorvaukseen työsuhteen päättyessä lasketaan myös sellaiset luontoisedut, joita ei huomioida vuosilomapalkassa.

STTK ry ilmoittaa käsityksensä olevan sen, että luontoisedut tulee ottaa huomioon laskettaessa työsuhteen päättyessä maksettavaa lomakorvausta. Asiaa koskeva vuosilomalain 17 §:n 3 momentti velvoittaa laskemaan lomakorvauksen samoin kuin vuosilomapalkka olisi työsuhteen jatkuessa laskettu. Koska eri palkkausjärjestelmiin joudutaan soveltamaan erilaisia 10 – 12 §:ssä mainittuja vuosilomapalkan laskentasääntöjä, on 9–12 §:iin viitattaessa käytetty termiä ”soveltuvin osin”. Tätä laajempaa soveltuvuuden arviointia säännös ei edellytä eikä oikeuta.

Lain 9 §:n pääsääntöä on sovellettava kaikissa palkkausjärjestelmissä. Hallituksen esityksen (238/2004) 9 §:ää koskevissa perusteluissa todetaan paitsi ILO:n sopimukseen nro 132 perustuva pääsääntö työntekijän oikeudesta normaaliin palkkaansa vuosiloman ajalta, myös sen tulkinnallinen merkitys koko vuosilomapalkkaa koskevalle säännöstölle.

Pykälän 2 momentin luontoisetuja koskeva sanamuoto on sekin hyvin selkeä. Perusteluissa on vielä erikseen selväsanaisesti todettu, että luontoisedut ovat säännölliseen palkkaan kuuluvia eria ja siten ne annetaan työntekijälle myös vuosiloman ajalta tai korvataan vuosilomapalkkaan sisältyvällä rahalla. Jo lakiehdotusta valmistelleen komitean keskusteluissa todettiin luontoisetujen olevan paitsi hyvin monimuotoisia ja yrityskohtaisia myös jatkuvasti kehittyviä. Tästä syystä lain perusteluissakin on luontoiseduista mainittu vain muutamia esimerkkejä.

Tulkinnallista merkitystä voitaneen antaa myös lain 9 §:n 1 momentin ja 10 §:n perusteluilla. Viime mainitun mukaan kuukausipalkan lisäksi maksettu muu kuin tilapäisiin olosuhteisiin perustuva palkka on otettava huomioon vuosilomapalkassa, kun taas huomioimatta jäävät erät on sekä 9 että 10 §:n perusteluissa erikseen lueteltu.

Lakitekstin ja sen perustelujen lisäksi tulkinnassa tulee ottaa huomioon myös asiaa koskevat kansainväliset velvoitteet. Sekä EY:n perustamissopimuksen että ILO:n sopimuksen nro 132 (palkallista vuosilomasta) palkkakäsitteet ovat pelkkää rahapalkkaa laajemmat.

Perustelut

1. Tausta

Asiassa on kysymys vuosilomalain (162/2005) 17 §:n 3 momentin tulkinnasta: mitä säännöksessä olevalla viittauksella vuosilomakorvauksen laskemisesta ”soveltuvin osin” 9-12 §:n mukaan tarkoitetaan, ja miten luontoisedut otetaan huomioon laskettaessa lomakorvausta työsuhteen päättyessä.

2. Lainsäädäntö, esityöt, oikeuskirjallisuus ja -käytäntö

Vuosilomalain 17 §:ssä säädetään lomakorvauksen laskemisesta työsuhteen päättyessä. Säännöksen 3 momentin mukaan lomakorvaus työsuhteen päättyessä ”lasketaan noudattaen soveltuvin osin, mitä 9–12 §:ssä säädetään vuosilomapalkasta”. Vuosilomalain 9 §:n mukaan työntekijällä on oikeus saada vuosilomansa ajalta vähintään säännönmukainen tai keskimääräinen palkkansa siten kuin tässä laissa säädetään (1 mom.). Palkkaan kuuluvat luontoisedut on vuosiloman aikana annettava vähentämättöminä. Luontoisedut, jotka eivät ole työntekijän käytettävissä vuosiloman aikana, korvataan rahalla (2 mom.).

Vuosilomalain 17 §:n 3 momentin perusteluissa (HE 238/2004) ei käsitellä luontoisetujen huomioon ottamista lomakorvausta laskettaessa. Myöskään aikaisemman lain sisältöä ei tältä osin selosteta lain yleisperusteluissa. Sitä vastoin lain 9 §:n 2 momentin erityisperusteluissa todetaan, että ”työntekijällä olisi oikeus saada palkkaan kuuluvat luontoisedut myös vuosiloman aikana. Säännös ilmaisee periaatteen siitä, että luontoisedut ovat säännölliseen palkkaan kuuluvia eriä ja siten ne annetaan työntekijälle myös vuosiloman ajalta. Tällaisia vuosiloman aikana työntekijän käytettävissä olevia luontoisetuja ovat muun muassa asunto-, auto- ja puhelinedut. Siltä osin kuin luontoisedut eivät ole työntekijän käytettävissä vuosiloman aikana — kuten esimerkiksi työnantajan tarjoama ruoka — ne olisi korvattava vuosilomapalkkaan sisältyvällä rahaerällä. Voimassa olevan lain tapaan luontoisedun arvo laskettaisiin ennakonpidätystä varten vahvistetun raha-arvon mukaan, ellei suuremmasta rahakorvauksesta olisi osapuolten välillä sovittu.” Vastaavanlainen teksti on vuosilomalakikomitea 2001:n mietinnössä (Kom. 2004:1, s. 86).

Myös vuoden 1973 vuosilomalain mukaan lomakorvaus työsuhteen päättyessä laskettiin ”noudattaen soveltuvin osin, mitä 7 §:ssä ja 8 §:n 2 momentin ensimmäisessä virkkeessä on lomapalkasta

säädetty” (10 §:n 2 momentti). Vuoden 1973 vuosilomalain 7 §:n 6 momentissa todettiin, että ”palkkaan kuuluvat luontoisedut on vuosiloman aikana annettava vähentämättöminä. Jos työntekijä, joka on kokonaan tai osaksi työnantajan ruoassa, ei käytä tätä etua vuosilomansa aikana, on hänellä oikeus saada siitä rahakorvaus, myös sunnuntailta, kirkolliselta juhlapäivältä, itsenäisyyspäivältä, juhannusaatolta ja vapunpäivältä, jos hän työssä ollessaan olisi saanut ruoan näinäkin päivinä. Jollei suuremmasta rahakorvauksesta ole sovittu, lasketaan se ennakonpidätystä varten vahvistetun rahaarvon mukaan.”

Vuoden 1973 lain säännöksen mukaan vain ateriaetu oli vuosilomapalkan yhteydessä korvattava rahassa. Sama asia on todettu myös oikeuskirjallisuudessa. Jos jokin muu luontoisetu ei ollut työntekijän käytettävissä vuosiloman aikana, sitä ei korvattu, ellei toisin ollut nimenomaan sovittu (ks. Sarkko – Koskinen, Vuosilomalaki, 1989, s. 172). Samoin maksettaessa lomakorvausta työsuhteen päättyessä huomioon ei vakiintuneen kannan mukaan otettu rahapalkan lisäksi muita luontoisetuja kuin ateriaetu (em. teos s. 186 s.). Työneuvosto oli jo vuoden 1960 vuosilomalain vastaavia säännöksiä koskevassa lausunnossaan TN 736-64 esittänyt tämän tulkinnan. Perusteluinaan työneuvosto esitti sen, ettei muita luontoisetuja oteta huomioon myöskään vuosilomapalkkaa laskettaessa.

Voimassa olevaa vuosilomalakia käsittelevissä teoksissa asiaa on käsitelty eri tavoin. Teoksessa Nyyssölä – Rautiainen, Vuosilomalaki, 2005, s. 118-119 todetaan, että vuosilomalaissa ei ole nimenomaista säännöstä luontoiseduista lomakorvausta laskettaessa. Periaate, jonka mukaan luontoisetuja ei yleensä korvata lomakorvausta laskettaessa, on kuitenkin johdettavissa lomakorvausta ja vuosilomapalkkaa koskevista säännöksistä. Teoksessa esitetään, että työneuvoston lausunnossa TN 736-64 ilmenevää tulkintaa noudatetaan myös voimassa olevan vuosilomalain aikana, joten luontoiseduista korvataan rahalla lomakorvausta laskettaessa vain sellainen ateriaetu, joka korvattaisiin rahalla myös vuosiloman aikana.

Teoksessa Rusanen, Uusi vuosilomalaki, 2005, s. 220 esitetään, että vuosilomalain 17 §:n 3 momentin mukaan kaikki luontoisedut otetaan huomioon laskettaessa lomakorvausta työsuhteen päättyessä. Näin ollen muun muassa asuntoetu, autoetu, puhelinetu, autopuhelinetu, sähkökäyttöetu, vapaa lehtietu yms. luontoisedut korvataan rahana eli otetaan huomioon lomakorvauksessa. Teoksissa Orasmaa – Kröger, Vuosilomalaki, 2006 ja Moren, Vuosilomalaki, 2005 asiaa ei oteta esille.

3. Pohdintaa

Edellä on selostettu vuoden 1973 vuosilomalakia koskenut vakiintunut tulkinta, jonka mukaan luontoiseduista vain ateriaetu otettiin huomioon laskettaessa työsuhteen päättyessä maksettavaa lomakorvausta. Voimassa olevan lain esitöissä asiaa ei ole lainkaan käsitelty. Tällä perusteella voitaisiin puoltaa aiemman lain mukaista tulkintaa myös voimassa olevaa lakia sovellettaessa, kuten oikeuskirjallisuudessa on tehtykin. Asiallisesti tämä tarkoittaa sitä, että työntekijälle annettava rahallinen korvaus on sama, maksettiin se sitten vuosilomapalkkana työsuhteen kestäessä tai lomakorvauksena työsuhteen päättyessä.

Toisaalta voimassa olevan vuosilomalain säännökset ovat joiltakin osin muuttuneet kumottuun lakiin nähden. Kokonaan uutena säännöksenä vuosilomalaissa on 9 §:n 1 momentin yleislauseke, jonka mukaan työntekijällä on oikeus saada vuosilomansa ajalta vähintään säännönmukainen tai keskimääräinen palkkansa siten kuin laissa tarkemmin säädetään. Hallituksen esityksen (HE 238/2004) mukaan säännös vastaa Kansainvälisen työjärjestön ILO:n yleissopimusta n:o 132 ja on tarkoitettu muun ohella ohjaamaan tulkintaa lain muita säännöksiä sovellettaessa.

Toinen muutos on vuosilomalain 9 §:n 2 momentissa. Sen mukaan kaikki ne luontoisedut, jotka eivät ole työntekijän käytettävissä loman aikana, on otettava huomioon vuosilomapalkkaa maksettaessa, kun taas vuoden 1973 vuosilomalain mukaan korvattavaksi tuli vain ateriaetu. Enää ei ole sellaisia luontoisetuja, jotka voisivat jäädä vuosiloman aikana antamatta tai korvaamatta vuosilomapalkassa. Vastaavasti myös lomakorvausta maksettaessa työntekijälle on työneuvoston käsityksen mukaan joka tapauksessa hyvitetävä ateriaedun ohella muutkin luontoisedut, jotka eivät olisi olleet hänen käytettävissään vuosiloman aikana.

Avoimeksi jää vielä kysymys niiden luontoisetujen korvaamisesta, jotka työsuhteen kestäessä ja myös vuosiloman aikana normaalisti ovat työntekijän käytettävissä. Saatetaan pohtia, onko näitä luontoisetuja perusteltua käsitellä työsuhteen päättyessä eri tavoin kuin muita luontoisetuja.

Vuosilomalain 9 §:n 2 momentin mukaan luontoisedut ovat osa työntekijän palkkaa, ja vuosiloman aikana ne on annettava työntekijälle sellaisenaan tai korvattava rahalla. Samaa periaatetta on lain 17 §:n 3 momentin mukaan noudatettava soveltuvin osin, kun työntekijälle maksetaan lomakorvausta työsuhteen päättyessä. Jotta työntekijä tällöin saisi vuosilomalain 9 §:n 1 momentissa tarkoitetun täyden säännönmukaisen palkkansa, hänelle tulisi maksaa lomakorvaus, jonka perusteena ovat

työntekijälle maksettu rahapalkka ja kaikki hänelle suoritetut luontoisedut. Näin työntekijä pääsisi työsuhteen päättyessä kokonaisuutena ottaen samaan taloudelliseen asemaan kuin jos työsuhde olisi jatkunut ja hän olisi saanut vuosiloman työsuhteen kestäessä.

Erilaiset luontoisedut ovat yleistyneet ja niiden merkitys on kasvanut verrattuna vuoden 1973 vuosilomalain säätämisen ajankohtaan. Esimerkiksi autoetu on sellainen taloudelliselta merkitykseltään huomattava luontoisetu, jota ei työsuhteen päättyessä korvattaisi, jos siihen sovellettaisiin kumotun lain aikana omaksuttua tulkintaa. Tästä seuraisi myös, että työntekijät voisivat joutua keskenään eriarvoiseen asemaan sen mukaan, maksetaanko heille palkka kokonaan rahana vai osaksi myös luontoisetuina. Työneuvoston mielestä tällaista lopputulosta ei voida pitää perusteltuna, kun otetaan huomioon vuosilomalain 9 § sekä myös samapalkkaisuutta ja työntekijöiden tasaveroista kohtelua koskevat säännöt.

Edellä esitetyillä perusteilla työneuvosto katsoo lausuntonaan, että lomakorvaus työsuhteen päättyessä on laskettava siten, että siinä otetaan huomioon kaikki työntekijän työsuhteen aikaiset luontoisedut.

Sovelletut lainkohdat

Vuosilomalain (162/2005) 9 §:n ja 17 §:n 3 momentti.

Äänestys

Lausunto (6-3) perustuu puheenjohtaja Saloheimon, jäsenten Kangasperko, Myyri-Partanen, Aaltonen, Ahonen ja Koskinen mielipiteeseen. Jäsenet Virtanen, Äimälä sekä Vartiainen-Hynönen esittivät oheisen eriävän mielipiteen.

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Vuoden 1973 vuosilomalain tulkinta on ollut vakiintunut ja yksiselitteinen eikä sitä ole kyseenalaistettu eikä riitautettu. Lomakorvauksessa ei ole otettu huomioon luontoisetuja ateriaetua lukuun ottamatta. Tulkinta on perustunut työneuvoston lausuntoon numero 364, joka on annettu vuonna 1964. Lausunto on tuolloin koskenut vuoden 1973 vuosilomalain edeltäjää, vuoden 1961 vuosilomalakia. Tämä tulkinta oli voimassa useita vuosia ennen kuin ryhdyttiin lain uudistamistoimiin, joiden tuloksena syntyi vuoden 1973 vuosilomalaki. Viimeksi mainitun lain lomakorvausta ja luontoisetuja koskeva säännöstys ei poikennut olennaisesti aikaisemmasta laista. Näin ollen oli selvää, että tuolloin uutta lakia tulkittiin kuten sen edeltäjää.

Voimassa olevan vuosilomalain lomakorvausta ja luontoisetuja koskevat säännökset ovat tosiasiaassa hyvin pitkälti vuoden 1973 lain kaltaiset. Voimassa oleva vuosilomalaki on pitkälti aikaisemman lain kirjoittamista uuteen asuun. Tällainen menettely antaa joissakin kohdin uusia lukemismahdollisuuksia. Tärkeää on kuitenkin se, että tarkoituksella tehdyt muutokset aikaisempaan lakiin verrattuna käyvät selvästi esille lain esitöistä. Lain esitöissä ei ole minkäänlaista viittaustakaan siihen suuntaan, että luontoisetujen huomioonottamista vuosilomakorvauksessa olisi ollut tarkoitus muuttaa aikaisempaan lakiin verrattuna.

Vuosiloman ajalta maksettavaa vuosilomapalkkaa koskevista säännöksistä ei voida tehdä johtopäätöstä, että lomakorvausta koskevan säännöksen tulkinta olisi muuttunut. Vuosilomapalkkaa ja vuosilomakorvausta koskevat säännökset ovat selvästi omassa ryhmässään vuosilomalaissa. Lomakorvausta laskettaessa noudatetaan soveltuvin osin vuosilomalain 9 – 12 §:n säännöksiä. Ilmaisun ”soveltuvin osin” merkitsee sitä, etteivät vuosilomapalkkaa koskevat säännökset tule kokonaan sovellettaviksi lomakorvausta laskettaessa.

Vuosilomalain 9 §:n yleissäännöksestä ei voida tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Säännös on sisällytetty lakiin ensisijaisesti sellaisia tilanteita silmällä pitäen, joissa työntekijän ansaitsema vuosiloma saattaisi jäädä palkattomaksi lain säännösten vuoksi. Siinä on ilmaistu se, että vuosiloma ei voi olla palkatonta.

Vuosilomalain 9 §:n 2 momentin säännös luontoiseduista poikkeaa jonkin verran aikaisemmasta laista. Periaate, joka aikaisemmin koski sanamuotonsa mukaan ateriaetua, on ulotettu muihinkin luontoisetuihin, jotka eivät ole työntekijän käytettävissä vuosiloman aikana. Tässä on kyse lähinnä lakitekstin nykyaikaistamisesta. Toisaalta uusi säännös ei välttämättä merkitse muutosta aikaisempaan olotilaan nähden. Luontoisedut, kuten autoetu, perustuvat työnantajan ja työntekijän väliseen sopimukseen. Kysymys on palkan osasta. Jos luontoisetu ei ole vuoden 1973 vuosilomalain voimassaoloaikana ollut työntekijän käytettävissä vuosiloman aikana, se on merkinnyt tehdyn sopimuksen rikkomista, josta työntekijällä olisi ollut oikeus saada korvausta. Toisaalta esille ei ole tullut sellaisia tapauksia, joissa jokin luontoisetu olisi jätetty antamatta vuosiloman aikana.

Tulkinnan muuttamista ei voida perustella tasaveroisen kohtelun vaatimuksella siten, että luontoisetuja saavien ja pelkkää rahapalkkaa saavien työntekijöiden ryhmiä verrattaisiin keskenään. Hehän ovat jo lähtökohtaisestikin erilaisessa asemassa.

Edellä esitetyillä perusteilla olemme sitä mieltä, ettei ole perusteita muuttaa vuosilomalain pitkään noudatettua tulkintaa. Vuosilomalain sanamuoto huomioon ottaen olemme sitä mieltä, että rahana korvattaviksi tulevat työsuhteen päättyessä ne luontoisedut, jotka eivät olisi olleet työntekijän käytettävissä, jos hän olisi ollut vuosilomalaissa tarkoitettulla tavalla vuosilomalla. Muita luontoisetuja ei oteta huomioon lomakorvausta laskettaessa.